

34. Pilcher J.J., Popkin S.M., Adkins K, Roether L. Ind. Health. 2005; 43 (1) : 123-128.

35. Akerstedt T., Nilsson P.M. J. Int. Med. 2003; 254 (1) : 6-12.

36. Moreno C.R., Carvalho F.A., Lorenzi C., Matuzaki L.S., Prezotti S., Bighetti P. et al. Chronobiol. Int. 2004; 21 (6) : 871-879.

37. Teixeira C.W., Narciso F.V., Silva L.O., Koyama R.G., Esteves A.M., Bittencourt L.R.A. et al. Shiftwork International Newsletter. 2011; 25 (3) : 203.

38. Folkard S. Effects on Performance Efficiency. In : Colquhoun W.P., Costa G., Folkard S., Knauth P., (eds). Shiftwork. Problems and Solutions. Frankfurt am Main; Berlin; Bern; New York; Paris; Wien : Lang ; 1996 : 113-139.

39. McDonald C.C., Seacrist T.S., Lee Y.C., Loeb H., Kandadai V., Winston F.K. Headway Time and Crashes among Novice Teens and Experienced Adult Drivers in a Simulated Lead Truck Braking Scenario. In: Proc. Int. Driv. Symp. Hum. Factors Driv. Assess. Train Veh. Des. 2013 : 439-445.

40. Ferrario V.F., Tredici G., Crepsi V. Chronobiologia. 1980; 7 (2) : 205-209.

41. Reid K., Dawson D. Occup. Environ. Med. 2001; 58 (1) : 58-62.

42. Folkard S. Chronobiol. Int. 2008; 25 (2) : 183-198.

43. Kazimierska E. Pol Merkur Lekarski. 2001; 10 (55) : 9-11.

44. Zakharov I.G., Tyrnov O.F. Adv. Space Res. 2001; 28 (4) : 685-890.

45. Naweed A. Appl. Ergon. 2014; 45 (3) : 462-470.

46. Hault-Dubrulle A., Morvan H., Robache F., Drazetic P., Landsheere C., Luc O. Comput. Methods Biomech. Biomed. Engin. 2013; 16 (Suppl. 1) : 184-186.

47. Bhushan B., Khan S.M. Lat-erality. 2006; 11 (5) : 395-404.

48. Naweed A., Hockey G.R., Clarke S.D. Appl. Ergon. 2013; 44 (3) : 445-454.

49. Goode N., Salmon P.M., Lenne M.G. Appl. Ergon. 2013; 44 (3) : 435-444.

50. Howarth H., Morrow S., Coplen M., Popkin S., Snow J., Ranney J. et al. Shiftwork International Newsletter. 2011; 25 (3) : 100.

51. Knutsson A. Occup. Med. 2003; 53 (2) : 103-108.

Надійшла до редакції 10.02.2015

PROFESSOR VLAS ZAHAROVYCH MARTYNYUK IS THE FOUNDER OF LVIV SCIENTIFIC AND HYGIENIC SCHOOL

(to the 120-th anniversary of his birthday)

Fedorenko V.I, Kitsula L.M., Panyshko U.M., Kozak L.P.

ПРОФЕСОР ВЛАС ЗАХАРОВИЧ МАРТИНЮК – ЗАСНОВНИК ЛЬВІВСЬКОЇ НАУКОВОЇ ГІГІЄНИЧНОЇ ШКОЛИ

(до 120-річчя від дня народження)

ФЕДОРЕНКО В.І., КИЦУЛА Л.М., ПАНИШКО Ю.М., КОЗАК Л.П.

Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького

УДК: 613(091)(092)(477.83)

Ключові слова: професор Мартинюк В.З., наукова і педагогічна діяльність, напрями наукових досліджень, наукові праці.

ПРОФЕСОР ВЛАС ЗАХАРОВИЧ МАРТИНЮК – ОСНОВАТЕЛЬ ЛЬВОВСКОЙ НАУЧНОЙ ГИГИЕНИЧЕСКОЙ ШКОЛЫ
(к 120-летию со дня рождения)

Федоренко В.И., Кицула Л.М., Панышко Ю.М., Козак Л.П.
Львовский национальный медицинский университет им. Данила Галицкого

Цель работы: изложить жизненный и творческий путь профессора Мартинюка В.З.

Материалы исследования: архивные материалы ЛНМУ им. Данила Галицкого, публикации о научной и педагогической деятельности проф. Мартинюка В.З., научные работы, авторефераты диссертаций.

Результаты. Освещен жизненный путь, научная и педагогическая деятельность профессора Мартинюка В.З. — ученого-гигиениста, заведующего кафедрой общей гигиены Львовского медицинского института (1946-1970), Заслуженного деятеля науки Украины, ученика академика Марзеева А.Н., основателя Львовской научной гигиенической школы.

Ключевые слова: профессор Мартинюк В.З., научная и педагогическая деятельность, направления научных исследований, научные работы.

PROFESSOR VLAS ZAHAROVYCH MARTYNYUK IS THE FOUNDER OF LVIV SCIENTIFIC AND HYGIENIC SCHOOL
(to the 120-th anniversary of his birth)

Fedorenko V.I, Kitsula L.M., Panyshko U.M., Kozak L.P.
Danylo Halytsky Lviv National Medical University

Objective: to present the life and work of professor Martynyuk V.Z.

The research materials: archival materials of Danylo Halytsky Lviv National Medical University. Publications of scientific and pedagogical activities of professor Martynyuk V.Z., scientific works, abstracts of theses.

Results. The way of life, the scientific and teaching activities of professor Vlas Zaharovych Martynyuk — head of the department of general hygiene of Lviv Medical Institute (1946-1970), the honored worker of science of Ukraine, the pupil of academician A.N. Marzeev, the founder of Lviv scientific and hygienic school have been described.

Keywords: professor Vlas Zaharovych Martynyuk, scientific and educational activities, the scientific direction of researches, scientific works.

© Федоренко В.І., Кицула Л.М., Панишко Ю.М., Козак Л.П.
СТАТТЯ, 2016.

«Выносливый» і до 1918 року служив старшим помічником лікаря. Далі Влас Захарович продовжував свій трудовий шлях вже у Свердловську (нині Єкатеринбург), потім працював фельдшером у залізничній лікарні на станції Нязепетровська. Звання військового фельдшера дозволило йому без екзаменів вступити на III курс Свердловського медичного інституту. Тоді ж Влас Захарович, довідавшись, що його рідні евакуювалися до України і жили під Харковом, вирішив переїхати до них і вже тут став студентом лікувального факультету Харківського медичного інституту, який закінчив 1924 року. Він добровільно обрав фах санітарного лікаря, пройшов додаткові курси спеціалізації і поїхав за призначенням до міста Куп'янськ Харківської області.

З 1929 року Мартинюк В.З. завідував секцією гігієнічних досліджень Харківського НДІ громадських споруд, з 1932 р. – відділом гігієни житла і громадських споруд Українського НДІ комунальної гігієни, поєднував наукову і педагогічну діяльність, працюючи асистентом, згодом доцентом (1938) кафедри комунальної гігієни Харківського інституту удосконалення лікарів. Влас Захарович інтенсивно проводив наукову діяльність у напрямку санітарно-гігієнічної оцінки житла. За сукупністю наукових робіт йому було присвоєно науковий ступінь кандидата медичних наук (1935). У 1941-1942 роках він очолював санітарну інспекцію у Залізноводську та Єсентуках. 1943 року був призначений старшим житлово-комунальним інспектором МОЗ УРСР. У листопаді 1944 р. Український НДІ комунальної гігієни відновив свою діяльність у Києві, і Мартинюк В.З. повернувся до інституту та продовжив наукову роботу, за сумісництвом працював доцентом кафедри загальної і комунальної гігієни Київського інституту удосконалення лікарів. 1946 року захистив докторську дисертацію на тему: «Вологісний режим житлових будівель залежно від гігроскопічності будівельних матеріалів». Того ж року його обрали завідувачем кафедри загальної гігієни Львівського медичного інституту, у 1947 р. йому було присуджено науко-

люди. події. долі

вий ступінь доктора медичних наук, у 1948 р. – звання професора. Учень і послідовник академіка О.М. Марзєєва, професор Мартинюк В.З. очолював кафедру до 1970 року, до 1980 працював науковим консультантом. Був деканом лікувального факультету (1950-1955), проректором з навчальної роботи (1955-1965). У 1966 році отримав звання Заслуженого діяча науки УРСР.

Наукові напрямки Мартинюка В.З. охоплювали широкий спектр гігієнічних досліджень. Перша наукова праця (1927) містила матеріал обстеження 53 шкіл з висновками щодо порушення санітарного стану, відсутності вентиляції, недостатнього освітлення і опалення класних кімнат взимку, перевантаження наповнюваності класів майже удвічі, незадовільне забезпечення водопостачанням, шкільними меблями тощо. Ще одна праця Мартинюка В.З., теж об'ємна, охоплює всебічне (від конструкції і будівельних матеріа-

лів до внутрішнього планування, санітарно-технічного устаткування і обладнання, умов харчування тощо) санітарне обстеження 76 гуртожитків (бараків) сезонних робітників-будівельників у Харкові (1930). Незадовільний стан забудови і утримання бараків змушує Мартинюка В.З. розробляти нові дієві пропозиції і рекомендації щодо розв'язання цієї проблеми.

Наукові дослідження Мартинюка В.З. у роки завідування кафедрою у Львівському медичному інституті стосувалися вивчення біологічної дії та гігієнічного значення факторів навколишнього середовища малої інтенсивності в умовах населених місць. Продовження отримав напрямок гігієни житла, зокрема гігієнічне обґрунтування деяких нормативів будівництва житлових будинків у Львівській, Тернопільській, Дрогобицькій, Станіславській (з 1962 р. Івано-Франківській) областях, що безпосередньо прилягають до Карпат і мають свої кліматичні особливості. У зв'язку з розвитком газифікації Мартинюк В.З. започаткував новий науковий напрям - санітарно-гігієнічну оцінку повітряного середовища житлових приміщень під час відкритого спалювання газу у побутових та виробничих цілях. Вже перші дослідження виявили, що виготовлені прилади для відкритого спалювання газу не тільки призводили до інтенсивного забруднення повітря помешкань, а ще й суттєво впливали на самопочуття мешканців.

Наукове і прикладне значення мали багаторічні дослідження професора Мартинюка В.З. у напрямі вивчення міського і комунального шуму, результатом яких стала розроблена шумова карта м. Львова з розподілом вулиць міста на 4 кате-

горії. Результати досліджень стали основою для відповідних нормативних документів, використовувалися при опрацюванні генерального плану реконструкції міста.

Вивчалися кліматичні особливості та забруднення атмосферного повітря м. Львова і його рекреаційних зон, характеристики п'яти мікрокліматичних зон на території курорту Любін Великий, відомого своїми природними багатствами, теплове самопочуття відпочивальників. Проведені дослідження дали змогу опрацювати рекомендації щодо режиму різних категорій хворих. Дослідженнями дії ультрафіолетового випромінювання встановлено, що найбільш позитивні зрушення в організмі відбуваються за дії низьких доз опромінення, малі дози підвищують імунобіологічну реактивність, покращують показники хімічного складу внутрішнього середовища, а великі дози, навпаки, знижують реактивність організму.

Проводилися дослідження з гігієнічної оцінки ґрунтових вод м. Львова, умов водопостачання питної води. Довготривалі (1953-1961) дослідження хімічного складу, бактеріологічних показників води річок, інфільтраційних колодязів, водопровідної води районів Прикарпаття дали змогу обґрунтувати нормативи якості води, що характерні для ґрунтового потоку цієї місцевості. Досліджувалася вода і в оздоровчих плавальних басейнах м. Львова паралельно з гігієнічною оцінкою факторів середовища басейнів та фізіологічним станом організму дітей за показниками температури шкіри, слизових оболонок і хімічної терморегуляції. Були рекомендовані температурні норми для води і повітря у басейнах, методика, яка дозволяла визначити ступінь підготовленості дитячого

організму до дії холодних подразників і тривалість занять у басейнах.

Незадовільні санітарні умови, постійне зростання захворюваності на туберкульоз, трахому, ревматизм, рахіт, інфекційні хвороби, ендемічний зоб у сільських мешканців призводили до небажаних наслідків, що вкрай негативно позначилися на стані здоров'я мешканців західних областей України. У зв'язку з цим проводилося обстеження житлово-побутових і санітарних умов життя селян із західних областей УРСР, опрацьовувалися профілактичні заходи поліпшення стану їхнього здоров'я.

Професор Мартинюк В.З. зазначав, що кафедра повинна проводити наукову роботу не лише з питань комунальної гігієни. Не залишилася осторонь проблема гігієни праці, зокрема умови праці, ступінь забруднення повітря забоїв шахт, стан здоров'я шахтарів Львівсько-Волинського вугільного басейну, робітників цементного заводу.

Наприкінці 1960-х років на кафедрі отримав розвиток новий напрям наукових досліджень – токсиколого-гігієнічна оцінка пестицидів і продуктів їх виробництва, обґрунтування їхніх ГДК у воді, МДР у харчових продуктах, опрацювання методів індикації хімічних речовин в об'єктах довкілля і біосередовища. Була створена окрема лабораторія для проведення вивчення санітарно-токсикологічної характеристики гербіцидів кореневої дії, зокрема мурбетолу, прометрину, піраміну, трихлорпропіонітрилу, целатоксу, дікотексу, натрієвої солі трихлороцтової кислоти та дихлоральсечовини тощо. Вивчалися віддалені ефекти їхньої дії, опрацьовувалися методичні основи вивчення кумуляції у токсиколого-гігієнічних дослідженнях.

Наукові ідеї і напрямки професора Мартинюка В.З. реалізовані у дисертаційних роботах його учнів і однодумців. За його керівництва захищено 30 кандидатських і 6 докторських дисертацій.

Професор Мартинюк В.З. був досвідченим, висококваліфікованим і талановитим педагогом, вмiлим організатором. Його лекції були змістовними, оригінальними та емоційними.

Ним була введена методика проведення практичних і лабораторних занять для студентів, яка базувалася на принципі праці студента на робочому місці за індивідуальним графіком виконання практичних занять. Запропоновану методику проведення практичних занять було схвалено і опубліковано у журналі «Врачебное дело» (1962). Вже тоді був розроблений комплекс ситуаційних задач для студентів. Професор Мартинюк В.З. – ініціатор запровадження усної безбілетної системи проведення екзаменів та самостійно обраного студентом індивідуального графіка терміну здачі екзамену у період сесії.

Влас Захарович Мартинюк – автор і співавтор близько 130 наукових праць, у т.ч. підручника, посібника для студентів, 6 монографій.

Професор Мартинюк В.З. був членом Правління Всесоюзного наукового товариства гігієністів, Правління Українського наукового товариства гігієністів, головою Львівського обласного наукового товариства гігієністів і санітарних лікарів, Української медичної ради МОЗ УРСР, Республіканської проблемної комісії «Гігієна населених місць», редакційної ради збірника наукових праць «Гігієна населених місць», журналів «Врачебное дело» та «Гигиена и санитария». Професор Мартинюк В.З. нагороджений орденом «Знак пошани», медалями «За бойові заслуги», «50 років Збройних Сил СРСР», багатьма грамотами. Він був делегатом XIV, XV, XVI та XVII всесоюзних з'їздів гігієністів і санітарних лікарів і VI (проводився у Львові, 1959 р.), VII, VII та IX українських з'їздів.

Влас Захарович все своє життя присвятив гігієні, профілактиці захворювань і збереженню здоров'я людини, навчанню і вихованню студентів-медиків, підготовці наукових кадрів і став засновником Львівської наукової гігієнічної школи.

Професор Мартинюк В.З. відійшов у вічність 12 липня 1980 року, похований на Янівському цвинтарі у Львові.

Ім'я професора Мартинюка В.З. вписане до сторінок історії Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького та історії української гігієнічної науки.